

A közösségi tudomány hazai
megvalósulása: A Nagy-Eged-hegyi Szent
Kereszt-kápolna kutatása
(esettanulmány)

Exploration of the St. Cross Chapel in Eger, Nagy-Eged Hill (casework)

Kis Tímea, THE

Közösségi kulturális örökségvédelem / *communal protection of the cultural heritage*

1. jelenség / *phenomenon*
2. kíváncsiság / *curiosity*
3. képességek / *skills*
4. módszer / *method*
5. erőforrások / *resources*
6. közösség / *community*
7. felfedezés / *discovery*
8. eredmények / *issues*
9. hiányosságok / *shortcomings*
10. célok és tervek / *aims and plans*

1. jelenség / *phenomenon*

- Was there really a chapel on the top of this mountain?
- It was built an educational train there and found the first sings / informations in 2018-2020

1. Jelenség / *phenomenon* (*stories about this chapel*)

1828 - Gorové László: Eger városának története:

Három oltárról, rendszeres körmenetekről és a remetéről is ír.

1853 - Religio, Egyházi és irodalmi folyóirat:

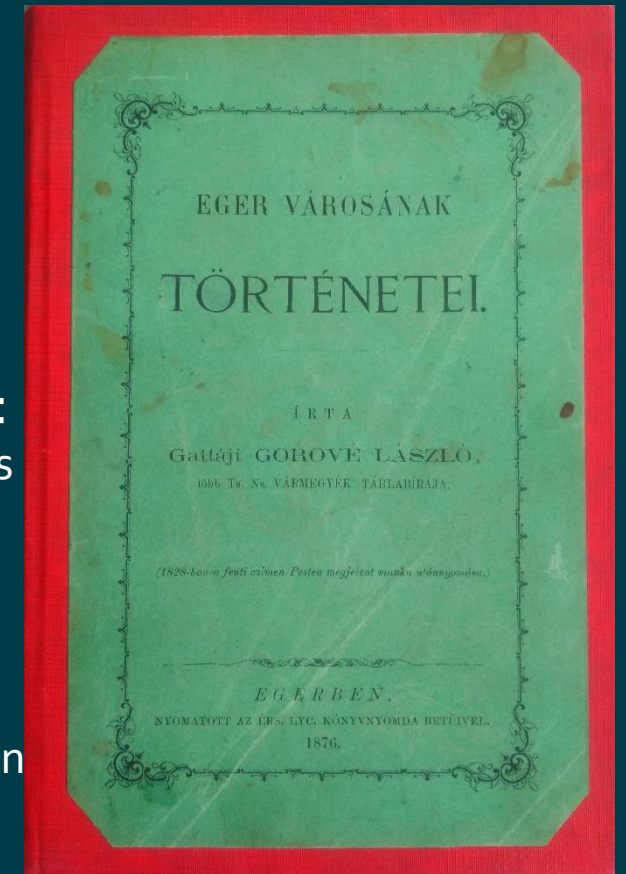
Említi, hogy a Szent Kereszt tiszteletére kápolna állt az Eged hegyén.

1887 - Kandra Kabos: Adatok az egri egyházmegye történelméhez:

Kereszteltek a kápolnában a népméltóság szerint. Állítólagos romjai még láthatóak. Ő is a remetéről.

1891- Balássy Ferencz - Adatok az egri egyházmegye történelméhez:

Ír egy 1760 körüli levélről, melyet az Eged-hegyi remeték írtak a bírónak, kérve az újonnan elkezdett kápolna építésének az előmozdítását.

2. kíváncsiság / *curiosity*

korabeli térképek / *maps from the 18th century*

Magyarország (1782–1785) - Első Katonai Felmérés

1783

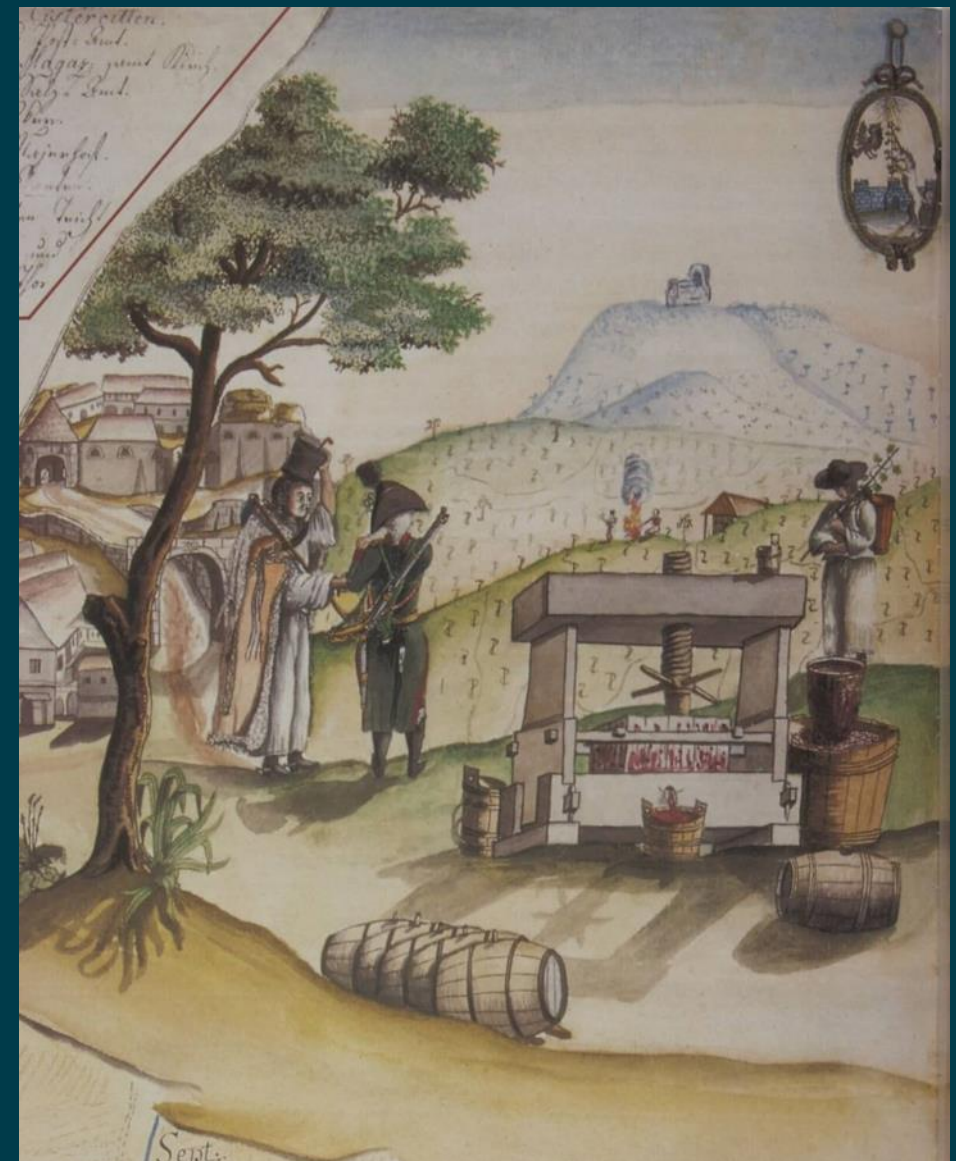
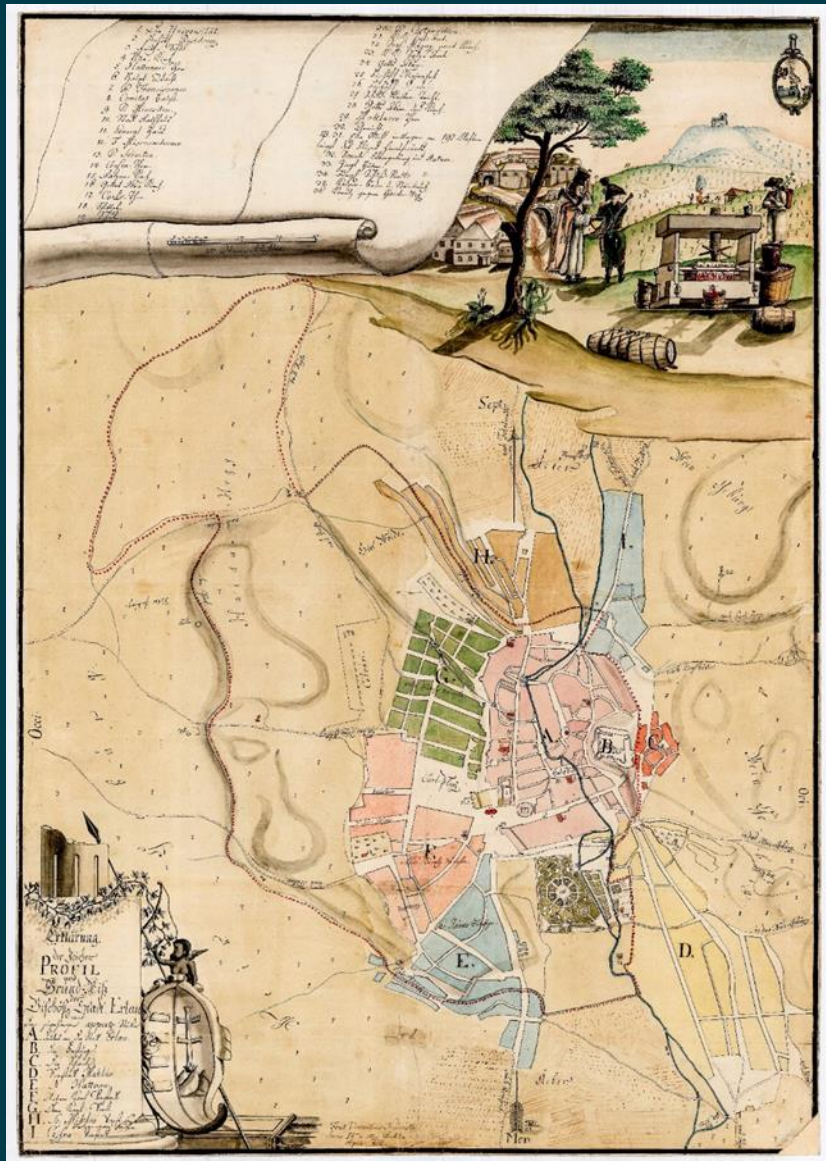
Felsőtárkányi erdők kataszteri térképe,
1789

2. kíváncsiság / *curiosity*

korabeli képzőművészeti ábrázolások / *works of fine art from the 18th century*

Johann Lucas Huetter irgalmasrendi szerzetes falképe az egri Kispréposti palota dísztermének keleti szoba felé nyíló ajtó feletti lunettáján, 1758

Vincent Neuwirth Eger bel- és külterületének térképe, 1800

2. Kíváncsiság / *curiosity*

levéltári kutatás / *archival research*

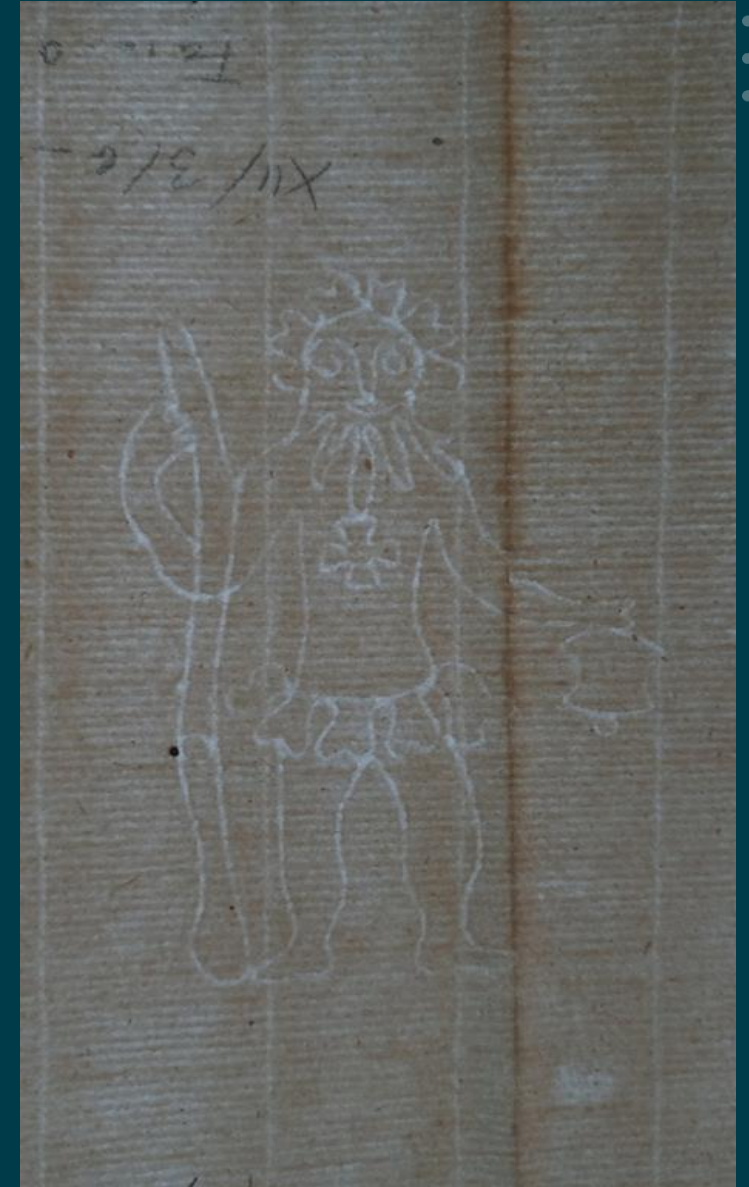

- Barkóczy Ferenc püspök határozata az újjáépítésről (1752.05.10.)
- Az egri minoriták Historia Domusa: 1753. május 3-án Barkóczy Ferenc püspök szentelte fel a kápolnát nagy ünnepség keretében. Minden év május 3-án (a felszentelés emlékére) és szeptember 14-én (a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepén) szentmisével egybekötött körmeneteket és búcsúkat rendeztek a kápolnánál. Az általuk feljegyzett utolsó búcsút 1768. szeptember 14-én tartották.
- Az Eged-hegyi remeték kérvénye (1760 körül): a kápolna építésének előmozdítására írták a bíróhoz
- Két levél az építésre és a kápolna méretére vonatkozóan (1763. nyara)
- Georgius Barbaris Eged-hegyi remete levele Eszterházy Károly püspökhöz (1766.10.09.) az áthelyezése kapcsán, mely levélből kiderül, hogy a hét éve a Nagy-Eged hegyi kápolna mellett szolgáló remete a püspök parancsára kényszerül elhagyni a helyét

A boszorkányper és a kápolna bezárása 1766-ban / *with hunt and closing of the chapel in 1766*

Sugár István: *Bűbájosok, ördögösök, boszorkányok Heves és külső
Szolnok vármegyékben* (1987):

1766. április 6-i boszorkányper Kelemen Katalin, Vizi András
felesége ellen, aki az Eged-hegyen férfi ruházatban bujdosott és
Barbaris György remeténél húzta meg magát

3. képességek / *skills*

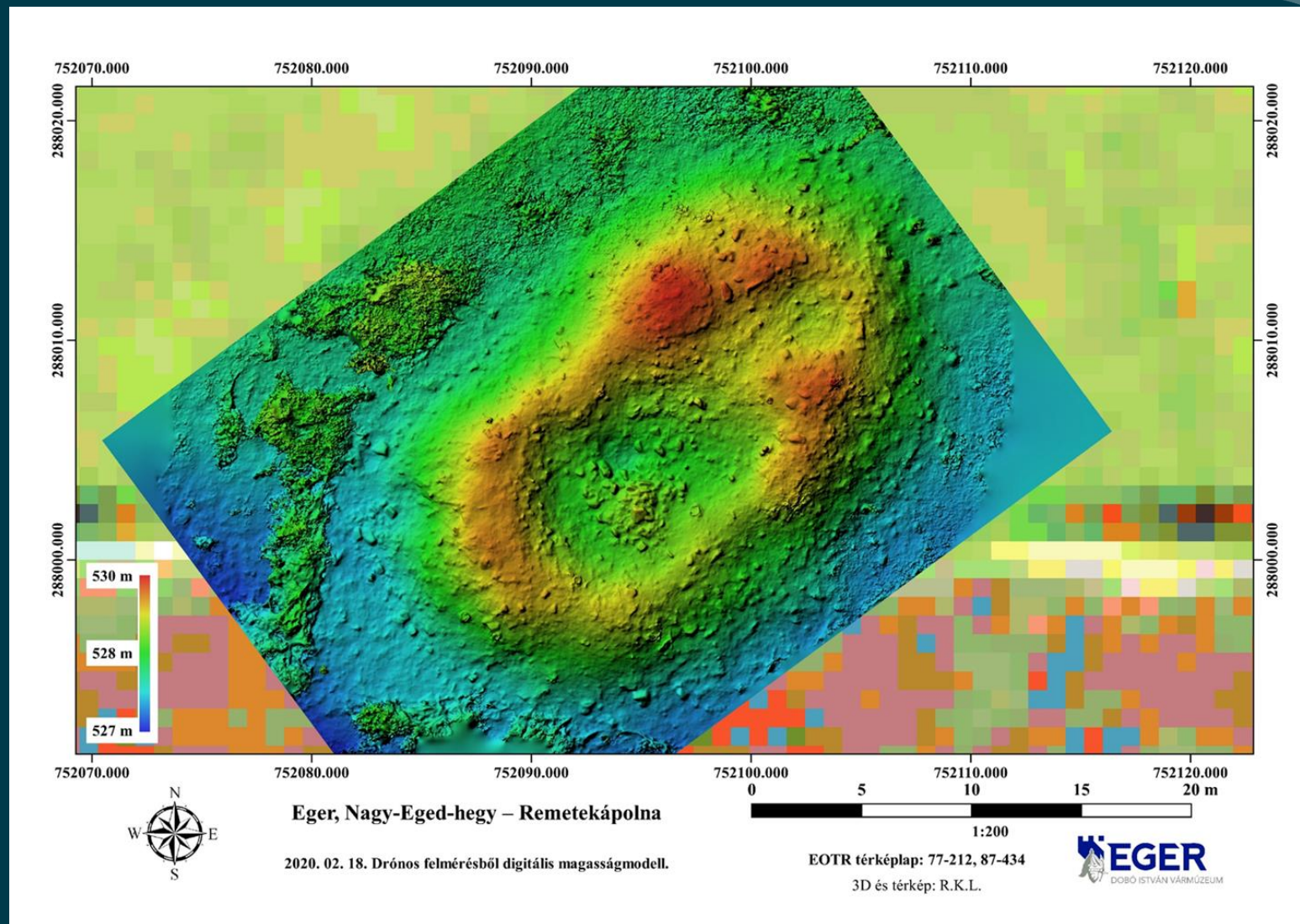
- kápolna megtalálása / *finding the chapel*: 2019
- önkéntes csapat megalakulása / *volunteers*: kezdetben elsősorban régészek és fémkeresők
- feladatok specifikálása / *specification of the duties*
- első tereprendezési munkák / *landscaping*

4. Módszer / *method*

- 2020. február: régészeti kutatás kezdete / *archeological research from February 2020* (helyszíni szemle, drónos felmérés, fémkeresős kutatás)

- 2020. március: lelőhely bejelentése / *notification as archeological site* (V. Bognár Katalin / DIV)

Digitális magasságmodell (készítette: Rácz Kristóf László / DIV)

5. Erőforrások / *resources*

- 2020-ra felállt gyakorlatilag a teljes szakmai stáb / *professional staff*
- régész, művészettörténész, rendőr, közgazdász, erdész stb. / *archeologist, art historian, policeman, economist, forester etc.*
- együttműködések / *cooperations*: DIV, Egererdő Zrt.

6. Közösség / *community*

7. Felfedezés / discovery

„Tertium sacellum habetur publicum extra portam Sancti Joannis alias Hatvaniensem in coemeterio vineis versus Szalok jacentibus contermino situm, annuentibus nobis posito anno 1776. primo lapide erigi coepit industria et benefica manu Michaelis Horváth episcopalis civitatis nostrae senatoris. Aram habet in honorem Dolorosae Virginis Matris Mariae inviolato portatili, tobaleis, tabulis canonum rite instructam. (...) Supellex hujus sacelli majori in parte e monte Aegidii hic applicata sequens est: calix cupreus inauratus, casulae 3 cum suis appertinentiis, ex his duae nigrae. Albae 2, corporalia 5, purificatoria 8, manutergia 16, Missalia 2, pro Requiem 2, candelabra lignea majora 6, minora 2, mappae longae pro tegenda ara 3, colorate 2. In sacristia est mensa oblonga, in qua stat tabernaculum quodpiam antiquum, cui calix imponitur. Scabellum, flexorium, vesticulae nonnullae pro ornanda statua Dolorosae, velum album. Conservatur hic una pro sacelli usu organum portatile pro processionibus Theophoricis destinatum. Imagines habet unam elegantem majorem et minores aliquos.”

(Eszterházy Károly püspök egyházlátogatásainak jegyzőkönyvei, 1780.)

Mater Dolorosa oltárkép, 18. sz. közepe?

rokokó ereklyetartó, 18. sz. közepe

- Alexandriai Szent Katalin, Szent Faustina, Szent Amantia, Szent Justa ereklyéivel
- a középmezőben Krisztus kínszenvedésére utaló szög
- hátoldalán felirat (AUGSPURG BEY JOHAN MICHAEL MUNCK NO:): Johann Michael Munck (1700 k.–1762) augsburgi papírkészítő műhelye

8. Eredmények / issues

szeglek, zsanér-vas, 5 cipősarok-veret, tűzcsiholó, kés, kulcs, poncolt fémlemez töredéke, könyvsarok-veret, pisztoly, medálok

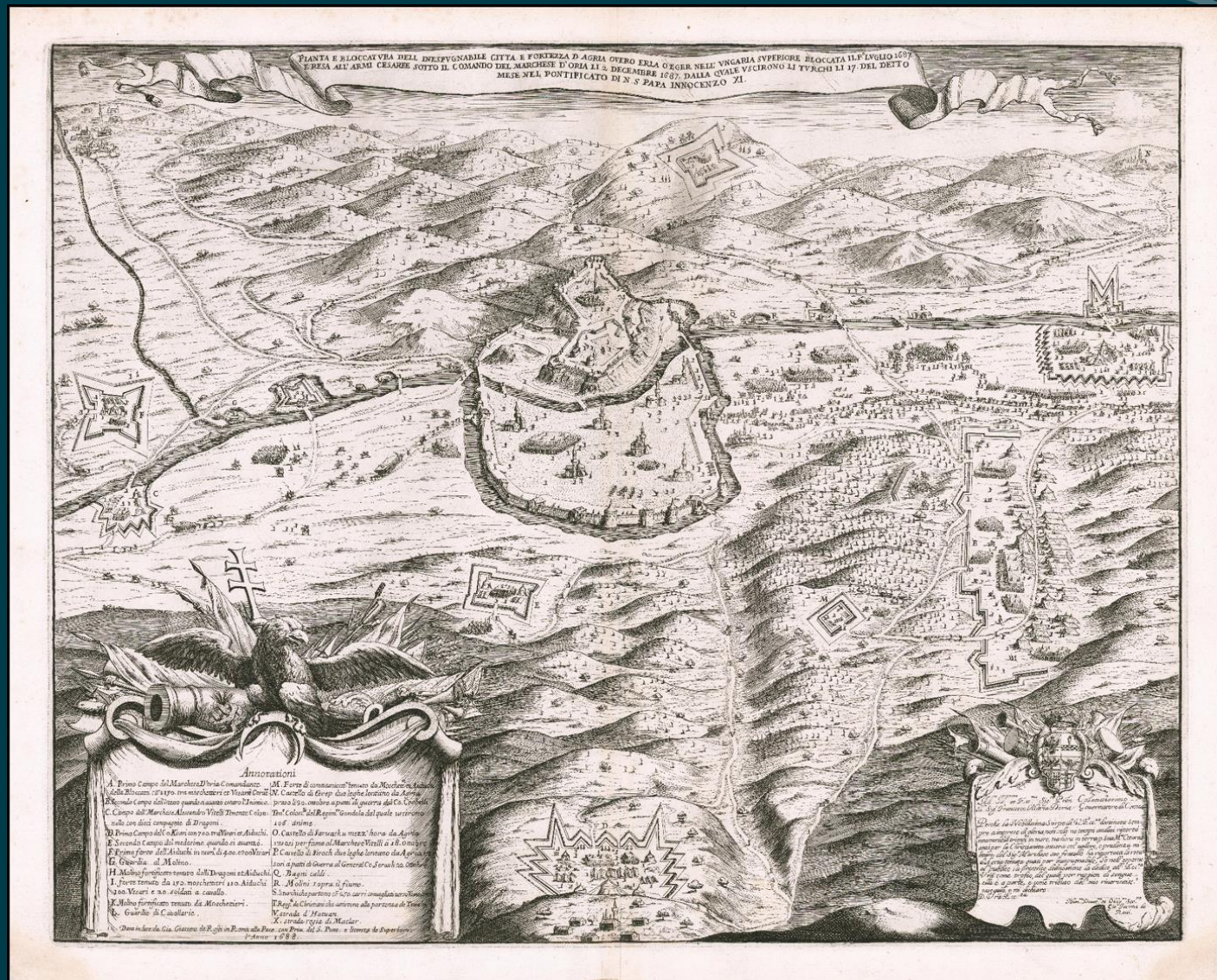
ezüst és bronz érmék, pl. I. Lipót ezüst 1 krajcár (1676)

A és C jelzetű bélyeges téglák (Capitulum Agriense – egri káptalan téглаégetője)

Töltényhüvelyek, éles lőszer, bajonett

Giacomo Rossi rézmetszete Eger visszafoglalásáról,
1687
(megjelent: Teatro della Guerra, Róma 1688)

Leletszóródás a kápolna környezetében (készítette: Bíró Péter)

9. Hiányosságok / *shortcomings*

- finanszírozás / *financing*
- intézményi háttér hiánya / *shortcomings of the institutional background*
- időhiány / *lack of time*
- adminisztráció / *administration*
- nyilvánosság hiánya / *shortcomings of publicity*
- nyilvánosság kezelése / *management of publicity*

10. Célok és tervek / *aims & plans*

- fémkeresős vizsgálat kibővítése (remetelak és a katonai tábor lokalizálása) / *expansion of exploration with metal detectors*
- tervásatás / *excavation*
- lidar / *lidar*
- levéltári kutatás / *archival research*
- efemer múzeum a hegytetőn (2022. június 25., Múzeumok éjszakája) / *seasonal museum on the top of the mountain*
- Mater Dolorosa oltárkép restaurálása / *restoration of the Mater Dolorosa altarpiece*
- Kápolna előzményei (Telekessy István – 1703: kápolna és remetelak Szt. Buldus / Bőd tiszteletére Felsőtárkányban?) / *preludes of the chapel?*

„Tapasztaltuk nyilván az ellfolyt esztendőök által ezen Püspöki Városunk hivári Keresztény népe közöt-is, minému jeles buzgosággal viseltetik azon Kápolnához, melly üdvességünk czimerének, a Szent Keresztnek tiszteletére áll a szomszéd Eged nevü hegyen. (...) E végre pedig leg foganatossabnak találtuk az meg nevezet Kápolna mellet régtül fogva lakozó Remetéhez egy fel szentelt Pap Társát adni (...). Minek előtte azonban azt valósságra hozhassuk szükséges lészen eléb mind az omlásra hajlani kezdett Kápolnat meg újitani. Isteni szolgálatra szükséges eszközökkel fel készíteni, mind pedig az Remete Pap lakassára alkalmas hajlékocskát építeni.”

Barkóczy Ferenc határozata a kápolna megújításáról (1752. május 10.)

„Quarta hora matutina Pater Efram Bonaventura ascendit ad montem Aegidij, ubi sua Excellentia imposuit primum lapidem pro aedificio Eremitorii a fundamentis recens inchoati, deditque ibidem prandium splendidum, cum explosionibus tormentorum, alitque signis laetitiae. Processiones ex circumjacentibus pagis ad hanc devotionem confluerunt, Agria tamen nulla processio eodem ducta est. Domi apud nos concio neglecta est, quamquam habita sit apud alios Religiosos. Pater Bonaventura ante, et P. Praesidens rediit post caenam Dominus Episcopus priori et hac nocte in monte permansit, variasque produci fecit illuminationes, et ignes festivos.”

Minoriták historia domusa (1753. május 3.)

• 1857 •

TOKAJ-HEGYALJA
EGYETEM